

נושא העבודה

היחס לגוסס

הקדמה:

בעבודתי נעסוק בנושא היחס לגוסס. נוטה למות, הנקרא גם גוסס, הוא חולה הנמצא בפרק המוות, הינו במצב שהמוות יבוא בתוך זמן קצר ביותר.

אני שמח שקיבלתי את הנושא הזה משום שזה הוא נושא מדובר כיום ולצד הרב קוראים הרבה מקרים שלגוסס לא נותנים את היחס המתאים לו. חשוב לי להכיר את החוק ואת הזכויות אשר קיימות לאותו גוסס.

מאז ומתמיד היו קיימים מספר גישות ויחס אל הגוססים וחשוב לי לי להכיר את היחס לגוסס ומניעיו.

תוכן עניינים:

2.....	הקדמה אישית.....	פרק ראשון
4.....	מבוא.....	פרק שני
5.....	גישת המשפט העברי.....	פרק שלישי
14.....	גישת המשפט הישראלי.....	
17.....	השוואה בין שתי הגישות.....	
19.....	סיכום.....	פרק רביעי
20.....	ביבליוגרפיה.....	פרק חמישי
21.....	נספחים.....	פרק שישי

מבוא:

בשנים האחרונות הפכה הבעיה של החולה הנטה למות להיות הבעיה המוסרית-רפואית החמורה ביותר, והיא מעוררת ויכוחים סוערים בכל חלקי הציבור. אני סבור שיש לבחון את נושא זה לעומק בכדי שהגוסס ידע בדיוק מה הזכויות שלו ומה היחס שמגיע לו.

ראשית, אציג את גישת המשפט העברי, אראה איך התייחסו שם לגוסס, כיצד פעלו, מה היו החוקים ומי באמת נחשב לגוסס.

לאחר מכן אציג את גישת המשפט הישראלי, אראה איך מתייחסים בימינו לגוסס, כיצד פועלים, מה הם החוקים ומי באמת נחשב לגוסס.

בחלק האחרון אשווה בין 2 הגישות ואנסה למצוא נקודות דמיון ושוני בין הגישות, והאם התחולל שינוי במשפט מימי המקרא ועד היום.

מטרתי בעבודה זו להקיף את הנושא בצורה הטובה ביותר ולהפיק את המירב.

גישת המשפט העברי:

הגדרת גוסס:

בדברי הרמ"א (חומ' רי"א ב') " הגוסס מעלה ליחה בגרונו מפני צרות החזה – שזה יקרה סמוך למיתה". תיאורים נוספים (אבן העזר קכ"א ז' ובפר"ח בדעת הרשב"א, מהרי"ט, פרישה על הטור יו"ד של"ט) רוב גוססין אין יכולים לדבר; סתם גוסס דעתו מטורפת; משך זמן הגסיסה הוא ג' ימים ותוך זמן זה רב גוססין למיתה. נראה שבדורנו אין כל דרך להבחין במצב מדוייק זה בין אם בגלל שינוי הטבעיים ובין בקושי בהבנת תיאור הגוסס. והשיב הגר"ש אלישיב שליט"א (נשמת אברהם חלק ד') לגבי חולה עם מוות גזע מוח המוכח על ידי בדיקות ניכרות לפי המדע המעודכן, שממשיך משך חדשים עם פעימות לב עצמאיות שחולה כזה מכונה "ספק גוסס". ולכן נראה שצריך לדון כל חולה סופני בחומרות של גוסס כדלהלן.

ערך החיים²

חלק נכבד מגדולי הפוסקים סבורים, שערך החיים הוא אמנם ערך מקודש ונעלה ביותר, אך איננו ערך מוחלט. הוכחות לכך: יש ערכים העולים על ערך החיים, כגון שלוש עבירות שייהרג ואל יעבור, יציאה למלחמה, ומיתה על קידוש ה'; יש מצבים שבהם ניתן לדחות את החיים, כגון הרודף אחרי חברו להורגו, מיתות בית-דין על עבירות חמורות, והתאבדות בתנאים מסויימים; ובעיקר מצבים בסוף החיים הכרוכים ביסורים קשים, שעל פי עקרונות הלכתיים מותר להימנע מלהאריכם בתנאים ובמצבים מוגדרים היטב. עמדה הלכתית-השקפתית זו מאפשרת איזון בין ערך החיים המקודש והחשוב לבין ערכים אחרים, כגון מניעת סבל, כאשר מתקיימים תנאים מוגדרים היטב לכך (ראה להלן).

היסוד ההלכתי העיקרי לגישה זו הוא עקרון "מסיר המונע":

' *ועת למות' (קהלת ג ב), למה הוצרך קהלת לומר כן, אלא כשאדם גוסס כשנפש אדם יוצאה, אין צועקין עליו שתשוב נפשו, כי אינו יכול לחיות אלא מעט ימים, ואותן ימים יסבול ייסורין.³

* אין גורמים לאדם שלא ימות מהרה, כגון שהיה אחד גוסס והיה אחד קרוב לאותו בית חוטב עצים, ואין הנשמה יכולה לצאת, מסירים החוטב משם, ואין משימים מלח על לשונו כדי שלא ימות, ואם גוסס ואומר אינו יכול למות עד שישימוהו במקום אחר, אל יזיזהו משם.⁴

* נראה לאסור מה שנוהגים קצת אנשים כשהמת גוסס, ואין הנשמה יכולה לצאת, ששומטין הכר מתחתיו כדי שימות במהרה, שאומרים כי יש במיטה נוצות של עופות שגורמים לנפש שלא תצא, וכמה פעמים צרתי ככרוכיא להסיר המנהג הרע, ולא עלה בידי, ורבותי חלקו עלי, והר"ר נתן איש איגרא ז"ל

כתב על זה להתיר וכו', וודאי לעשות דבר שיגרום שלא ימות מהרה הגוסס אסור, כגון לחטוב עצים שם כדי שתתעכב הנשמה לצאת, או לשים מלח על לשונו כדי שלא ימות מהרה וכו', וכל כיוצא בזה מותר להסיר הגרמא ההוא, אבל לעשות דבר שיגרום מיתתו מהרה אסור, והלכך אסור להזיז את הגוסס ממקומו וכו', ואסור גם לשים מפתחות בית הכנסת תחת מראשותיו של הגוסס שימות מהרה, כי גם זה ממהר יציאת נפשו, ולפי זה אם יש שם דבר שגורם לנפשו שלא תצא, מותר להסיר אותו גורם.⁵

*וכן אסור לגרום למת שימות מהרה, כגון מי שהוא גוסס זמן ארוך ולא יוכל להיפרד, אסור להשמט הכר והכסת מתחתיו מכוח שאומרים שיש נוצות מקצת עופות שגורמים זה, וכן לא יזיזנו ממקומו, וכן אסור לשום מפתחות בית הכנסת תחת ראשו כדי שייפרד, אבל אם יש שם דבר שגורם עיכוב יציאת הנפש, כגון שיש סמוך לאותו בית קול דופק כגון חוטב עצים, או שיש מלח על לשונו, ואלו מעכבים יציאת הנפש, מותר להסירו משם, דאין בזה מעשה כלל אלא שמסיר המונע.⁶

על פי עקרון זה כתבו מפוסקי דורנו את הדברים הבאים:

*בעיקר היסוד דכל מה שאפשר להאריך חיי החולה (אפילו אינו אלא לחיי שעה) צריכים לעשות, אמת שגם אני שמעתי בילדותי מימרא כזו, ולא ידעתי אם זהו מבר סמכא הוא, אבל בעיני דבר זה צריך עיון גדול, דביו"ד סי' שלט מבואר, דמותר להסיר דבר המונע פטירת החולה, ורק מעשה בגופו אסור לעשות, ואם כן להיות בשב ואל תעשה לכאורה (במקום שעל ידי זה יתווספו לו יסורים) לא מצאתי איסור, ואדרבה יש ללמוד למנוע מזה... אבל לכאורה כל שאינו אלא לחיי שעה ואין בו הצלה ממש, דמי לנידון הגוסס, שהרי הגוסס הוא כחי לכל דבריו, וכל זה צריך עיון גדול.⁷

*ובאינשי כהאי גוונא שהרופאים מכירים שא"א לו להתרפאות ולחיות, ואף שלא יחיה כמו שהוא חולה בלא יסורין, אבל אפשר ליתן לו סמי רפואה להאריך ימיו כמו שהוא נמצא עתה ביסורין - אין ליתן לו מיני רפואות אלא יניחום כמו שהם.⁸

*נראה לפי עניות דעתי דכיון שאינו לרפאותו אלא להאריך חיו איזו שעה, אם חיי השעה שיחיה על ידי האמצעים של הרופאים יהיו ביסורים - אסור...

דמסתבר דזהו הטעם שמותר להסיר דבר המעכב יציאת הנפש כשאין בזה מעשה כדאיתא ברמ"א סי' שלט סוס"א שהוא משום יסורים, ואם היה מותר לעשות אמצעים להאריך חיי שעה אף כשהיו לו יסורין, איך היה שייך להסיר דבר המעכב יציאת הנפש, הא אדרבה היו צריכים להביא הדברים שמעכבים יציאת הנפש דהא על ידי זה יחיה מעט יותר, אלא ודאי דאסור לעשות אמצעים להאריך חיי שעה באופן שיהיה ביסורים, וסתם עכוב יציאת הנפש בגוסס הוא ביסורים... אף שלעשות מעשה לקרב מיתתו אסור כמפורש ברמ"א שם, אף שהוא ביסורים, והוא בדין רוצח... אבל לעשות מעשה להאריך חיו ביסורים נמי אסור... ומה שיאמרו הרופאים שאינו מרגיש כבר ביסורים אין להאמינם, כי אפשר לא שייך שידעו זה.⁹

אמנם יש הסבורים, שערך החיים הוא אינסופי, מוחלט, ובלתי ניתן לחלוקה

וליחסיות.¹⁰ על פי שיטה זו יש להאריך חיי כל חולה בכל מקרה, בכל מצב, ובכל תנאי, גם כשתוחלת החיים היא קצרה ביותר, גם כשהחולה סובל סבל רב, וגם אם הדבר נעשה נגד רצונו.

בעלות האדם על גופו¹¹

שניים מגדולי הרבנים בדורנו נחלקו בשאלה אם יש לאדם בעלות כלשהי על גופו - יש מי שסבור, שאין האדם בעלים על גופו כלל;¹² ויש מי שסבור, שאין לשלול לגמרי את בעלות האדם על גופו, אלא שיש לו בעלות חלקית על גופו, והיא בעלות של שותפות בינו ובין הקב"ה.¹³ אך מכל מקום גם לפי שיטה זו, אין בעלותו של האדם מקנה לו זכות להביא נזק לגופו, ולדעת הכל אסור להרוג את חברו, גם אם מבקש ממנו, שכן האדם אינו בעלים על גופו, כדי לגרום למותו. אכן, נחלקו הפוסקים אם יש לאדם זכות אוטונומית להחליט על הימנעות מטיפול מאריך חיים בהיותו חולה נוטה למות, ובמקום של סבל רב (ראה להלן). יש מי שכתבו, שאם אי אפשר לרפא את החולה, אלא שהטיפול מועיל רק להאריך ימי החולה ביסורים, צריך להודיע לחולה ולשאול אותו אם רוצה שיתנו לו טיפול זה, אבל אם אין החולה רוצה לחיות בחיי צער אלו, אין לתת לו טיפול כזה. ומאידך, צריך להודיע דבר זה לחולה ולשאול אותו אם רוצה שיתנו לו טיפול רפואי זה, שאם בחיי יסורים רוצה יותר ממיתה צריכים לתת לו.¹⁴ וכן אם החולה ירא שמים, ולא נטרפה דעתו, רצוי מאד להסביר לו, שיפה שעה אחת בתשובה בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, ויש זכות לסבול בעולם הזה יותר מאשר למות מיד, אך אם בכל זאת אינו רוצה ביסורים - יש לשמוע לו.¹⁵

היחס ליסורים¹⁶

לכל הדעות יש להפחית את יסוריו של כל אדם ככל הניתן,¹⁷ וגם כשסנהדרין הוציאו אדם להורג בגלל פשעים חמורים, היו צריכים להשקותו סם, כדי שתיטרף דעתו, ולא יסבול בשעת מותו.¹⁸

אכן, מוסכם על כל הפוסקים, שבכל מקרה אין היתר להרוג אדם בידיים כדי למנוע את יסוריו (ראה להלן). אלא שנחלקו הפוסקים, אם מניעת המשך היסורים בחולה הנוטה למות מצדיקה הימנעות מטיפול המאריך את חייו, או שגם בתנאים אלו יש לערך החיים חשיבות גדולה יותר מערך מניעת היסורים (ראה להלן). יש שהוכיחו מהגדרת התלמוד, שיסורים שאין להם קיצבה קשים ממיתה,¹⁹ ומכאן שנחל אדם יותר למות מלחיות חיי יסורים קשים, ורשאים הם להעדיף מיתה על יסורים שאין להם קיצבה, ולכן במקום יסורים קשים מותר לאדם להימנע מלקבל טיפול מאריך חיים,²⁰ ועוד יש מי שכתב, שאריכות ימים ושנים יותר מידי אינם טובים,²¹ ועוד יש מי שכתב, שדין הצלה נאמר דווקא במקום שנהנה הניצול מהארכת ימיו, וטוב לו שיאריכו לו ימיו, ואז גם מחללים עליו שבת להצלתו, אבל במקום שטוב מותו מחייו מחמת יסוריו, אין כלל דין הצלה. ולכן מי שסובל יסורים והוא נוטה למות, אין חיוב להאריך חייו להצילו.²²

ראיות לשיטה זו: מצינו בתנ"ך ובחז"ל כמה דוגמאות שאנשים התפללו על עצמם שהקב"ה ימיתם, כדי לגואלם מיסוריהם, כגון אליהו,²³ יונה,²⁴ וחוני המעגל.²⁵ ממקורות אלו משמע, שמותר לאדם להתפלל על עצמו שימות, כשהוא סובל מאד. עוד מצינו דוגמאות אחדות בחז"ל, שביקשו חכמים רחמים על חולה גוסס, או על חולה שניטלה ממנו דעתו - שימות,²⁶ ובעיקר יש לציין את סוף ימיו של רבי יהודה הנשיא, שנחלקו תלמידיו של רבי ואמתו אם עדיף להתפלל עליו שימשיך לחיות למרות יסוריו, או עדיף שימות בגלל יסוריו,²⁷ ונפסקה הלכה כאמתו של רבי, שפעמים צריך לבקש רחמים על החולה שימות, כגון שמצטער החולה בחוליו הרבה, ואי אפשר לו שיחיה.²⁸ וכן נפסק שכשנפש אדם יוצאה, אין צועקים עליו שתשוב נפשו, כי איננו יכול לחיות כי אם מעט ימים, ואותם ימים יסבול יסורים.²⁹

אמנם יש הסבורים, שחייבים להמשיך ולטפל בכל חולה בכל האמצעים, ואף אם יש לחולה יסורים קשים, כי בעצם קיום החיים יש זכות, אפילו הם חיי צער ויסורים.³⁰

חיוב הטיפול בכל אדם³¹

וודאי פשוט וברור וידוע לכל בן תורה וירא שמים שמחוייבים לרפאות להציל במה שאפשר לכל אדם, בלא שום חילוק בחכמתו ובדעתו,³² ובדבר זקן מופלג שנחלה, ודאי מחוייבים לרפאותו במה שאפשר כמו לאיש צעיר.³³

הגדרת החולה הנוטה למות³⁴

הגדרת החולה הנוטה למות מבחינת ההלכה איננה ברורה כל צרכה. ניתן להתייחס להלכותיו של החולה הנוטה למות כהלכותיו של החולה שנותרו לו "חיי שעה". אמנם לא מצינו בחז"ל הגדרה ברורה של המושג חיי שעה. יש הסבורים, שהמצב של חיי שעה מוגדר כמו טריפה, היינו מי שלא יחיה ממחלה זו יותר מי"ב חודש, ואין הבדל אם ימות ממחלה זו, או ממחלה אחרת בתוך י"ב חודש, הרי זה חיי שעה;³⁵ יש מי שכתב, שבכל מקרה שמצב הסכנה שאנו יודעים שיגרום בהכרח למותו של האדם התחיל כבר, הרי זה בגדר חיי שעה, בין אם המוות יבוא במוקדם או במאוחר;³⁶ ויש מי שכתב, שחיי שעה הוא גם גוסס וגרוע מגוסס, שבגוסס רק רובם מתים, אבל בחיי שעה אין אפילו מיעוט שבמיעוט שנותר בחיים.³⁷

ההחלטה להימנע מטיפול מאריך חיים בחולה הנוטה למות שסובל הוא דווקא לאחר שכל הרופאים הסכימו שאין עוד סיכויים להצילו, ואין לסמוך רק על מספר קטן של רופאים מומחים.³⁸

המתה במעשה³⁹

פעולה כזו, גם אם היא נעשית בגלל סיבות של חסד וחמלה, גם אם החולה הנוטה למות סובל יסורים קשים, ואפילו הוא מבקש באופן צלול וברור שיהרגוהו - אסורה בכל מקרה, וההורגו חייב מיתה כדין רוצח, שהרי אין הבדל בין ההורג את הבריא, או את החולה הנוטה למות, ואפילו הרג את הגוסס - נהרג עליו, כי עשיית כל פעולה שתגרום לקיצור החיים אפילו ברגע אחד אסורה מדין שופך דמים.⁴⁰ ובטעם הדבר, שאף במקום יסורים קשים אסור לאבד חיים בידיים - יש מי שכתב, שגזירה היא מלפני הקב"ה, וזה בוודאי רצונו שיהיו אנשים שימותו מיתה מהירה וקלה, ויהיו כאלה שימותו מיתה ממושכת וכואבת, ויתכן שהמת בעולם הזה בצורה קלה יידון בעולם הבא לרעה, ודווקא זה שמת ביסורים בעולם הזה, יתכפרו לו חטאיו, ויזכה לעולם שכולו טוב.⁴¹

סיוע בהתאבדות⁴²

גרם מיתה אף הוא אסור מן התורה.⁴³ לפיכך, אסור לרופא לסייע להתאבדותו ולמותו של חולה הנוטה למות.

הימנעות מטיפול מאריך-חיים; הפסקת טיפול מאריך-חיים⁴⁴

חלק גדול מגדולי הפוסקים סבורים, שאם החולה הנוטה למות סובל מיסורים קשים, או אפילו סבל נפשי חזק מאד, ומבקש שלא יאריכו חיוו בטיפולים שמוסיפים סבל - מותר להימנע מטיפול מאריך-חיים, אבל אין איסור אם האריכו את חיוו בתנאים כאלו;⁴⁵ ויש אף הסבורים, שאם החולה הסופני סובל - מצווה וחובה להימנע מלהאריך את חיי הסבל שלו, ואסור לנקוט בפעולות שיאריכו את גסיסת הסבל שלו.⁴⁶

יש מי שכתב, שאם החולה הנוטה למות שרוי בחוסר הכרה מוחלט, ולא ברור שהוא סובל יסורים - חייבים לטפל בו בכל האמצעים, כולל החייאה;⁴⁷ ויש מי שכתבו, שגם חולה בתירדמת עמוקה סובל, ולכן מותר גם בו להימנע מהארכת חיוו.⁴⁸

אמנם יש הסבורים, שאין להבדיל בין סוגי טיפולים שונים, ובין חולים שונים, אלא חייבים להמשיך ולטפל בכל חולה ובכל מצב, בכל האמצעים העומדים לרשות הרופא, כדי להאריך את חיוו, כל עוד החולה מוגדר כחי. דבר זה נכון גם אם החולה סובל, וגם אם אינו מסכים לכך.⁴⁹

לשיטת הסוברים, שבמצבים מסויימים מותר להימנע מלהאריך חיים, או אפילו שיש איסור לעשות כן - נקבעו מספר הגבלות ותנאים כדלקמן:
(באופן עקרוני יש חובה להמשיך בכל הטיפולים הממלאים צרכים טבעיים של החולה, כגון אוכל, שתיה וחמצן; או טיפולים יעילים לסיבוכים שכל חולה אחר היה מקבל אותם, כגון אנטיביוטיקה לדלקת ריאות, או דם למצבי דימום חריף. דבר זה חייבים לעשות גם נגד רצונו של החולה. מאידך, אין חיוב לטפל באמצעים שמיועדים למחלה היסודית, או לסיבוכים קשים שברור שהחולה ימות מהם, ואין הטיפולים באים אלא להאריך את החיים במידת-מה, אבל אין כל סיכוי שטיפולים אלו יביאו להחלמה ולריפוי, ובוודאי אם הטיפולים הללו יגבירו את הכאב והסבל, ובוודאי אם אין החולה מסכים לכך. בהגדרות אלו כלולים החייאה, הנשמה, ניתוחים, דיאליזה, כימותרפיה, הקרנות וכיוצ"ב.⁵⁰

*מדין תורה חייבים לטפל בחולה, אפילו אם לדעת הרופאים הינו חולה סופני הנוטה למות - בכל התרופות והטיפולים הרפואיים השגרתיים כפי הצורך. חלילה לקרב קיצו של חולה סופני כדי להקל על סבלו, על ידי הימנעות ממתן מזון או טיפולים רפואיים. כל שכן שאסור לקרב קיצו על ידי מעשה [למעט אם ברור שאלו הן שעותיו האחרונות, שאז גם לטלטלו אסור, מכיוון שהוא גוסס].

הארכת חיים לפי בקשת החולה⁷¹

צריך להודיע לחולה על מצבו ולשאול אותו אם הוא רוצה שיתנו לו טיפול מציל-חיים אף שהארכת חייו תוסיף לו סבל, ואם הוא רוצה בחיי יסורים יותר ממיתה צריכים לתת לו את הטיפול⁷² בין בחול בין בשבת.

העברת הטיפול למטפל אחר⁷⁶

חולה בחיי שעה, שהמשפחה מתנגדת להמשיך פעולות הצלה, ומצד החוק אסור לרופא המטפל לעבור על בקשה זו, שאם לא כן הוא עלול להפסיד את פרנסתו ותעודתו - אין הוא מחוייב להשתדל עוד להחיות חולה זה, ולא חל עליו איסור 'לא תעמוד על דם רעך'.⁷⁷

2. רלוונטי לסעיפים 3-6 להצעת החוק.
3. הרב יהודה בן שמואל החסיד, ספר חסידים, סי' רלד (סי' שיח בהוצאת וויסטינעצקי).
4. ספר חסידים, סי' תשכג (סי' שטו בהוצאת וויסטינעצקי).
5. הרב יהושע בועז בן שמשון לבית ברוך, שלטי גבורים סביב הרי"ף, מ"ק טז ב.
6. הרב משה איסרליש, רמ"א, יו"ד שלט א. וראה בהרחבה על המשמעויות השונות של הדוגמאות הנ"ל ועל השלכותיהם המעשיות באנציקלופדיה הלכתית רפואית, כרך ד, ערך נוטה למות.
7. הרב יעקב ישראל קנייבסקי, קריינא דאיגרתא, מכתב קצ.
8. הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה, חו"ד ח"ב סי' קעד ענף א.
9. שו"ת אגרות משה, חו"ד ח"ב סי' קעד ענף ג.
10. ראה הרב יוסף באב"ד, מנחת חינוך מ' לד; הרב יחיאל מיכל טיקוצינסקי, גשר החיים ח"א פ"ב ס"ב הע' 3; הרב ישראל עמנואל יעקובוביץ, הרפואה והיהדות, עמ' 152; הרב אליעזר יהודה וולדינברג, שו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' כה פ"ו.
11. רלוונטי לסעיפים 5, 6 (ב), 10 (ב), 11, 13, 17, 20 להצעת החוק.
12. הרב שלמה יוסף זיון, לאור ההלכה, עמ' שיח ואילך; הנ"ל, הלכה ורפואה, ב, תשמ"א, עמ' צג ואילך.
13. הרב שאול ישראל, התורה והמדינה, ה-ו, תשי"ג-י"ד, עמ' קנ; הנ"ל, עמוד הימיני, סי' טז סקט"ז ואילך. וראה הרב אפרים פישל וויינברגר, שו"ת יד אפרים סי' יד, ביסודות המחלוקת שבין הרבנים זיון וישראל. המקורות ההלכתיים הרלוונטיים לדיון בסוגיא זו כוללים - ב"ק צג א, בעניין מי שנתן רשות לחברו להכותו; סנהדרין פד ב, בעניין רשות האב שבנו יקז את דמו; רמב"ם רוצח א ד, בעניין כופר מן הרוצח; רמב"ם חובל ומזיק ה א, בעניין חובל בעצמו; הרב דוד בן זמרה, רב"ד על רמב"ם סנהדרין יח ו, בעניין אי-קבלת הרשעת עצמו במיתה ובמלקות; הרב שניאור זלמן שניאורסון, שו"ע הרב, הל' נזקי גוף ונפש, ס"ד, בעניין הטעם של איסור חובל בעצמו. וראה עוד הרב יצחק בן ששת, שו"ת הריב"ש סי' קפו וסי' תפד; הרב מאיר בן ברוך, שו"ת מהר"ם מרוטנבורג (פראג) סי' לט; הרב יאיר חיים בכרך, שו"ת חות יאיר סי' קסג; הרב אריה לייב גינצבורג, טורי אבן, מגילה כו א; הרב יוסף באב"ד, מנחת חינוך, מ' מח; הרב אריה לייב בן יוסף הכהן, קצות החושן סי' רמו סק"א; הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חו"א ח"ג סי' עח; הרב שילה רפאל, תורה שבעל פה, לג, תשנ"ב, עמ' עד ואילך.
14. הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' עה אות א.
15. הרב שלמה זלמן אויערבאך, שו"ת מנחת שלמה סי' צא אות כד.
16. רלוונטי לסעיפים 2 (חלק מההגדרות), 5, 6, 13 (א), 15, 16 להצעת החוק.
17. על משמעות היסורים לפי השקפת היהדות - ראה פרופ' אברהם שטיינברג, אנציקלופדיה הלכתית רפואית, כרך ג, ערך יסורים.
18. סנהדרין מג א; תנחומא פקודי ב; רמב"ם סנהדרין יג ב.
19. כתובות לג ב; תוס' שם ד"ה אלמלי; תוס' ע"ז ג א ד"ה שלא.
20. הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' עד אות ב; הרב אביגדור בנצאל, ביצחק יקרא, סי' נז.
21. הרב שמואל אליעזר אידלס, מהרש"א ח"א ברכות מז א.
22. הרב זלמן נחמיה גולדברג, עמק הלכה-אסיא, עמ' 64 ואילך; הנ"ל, עמק הלכה, ב, תשמ"ט, עמ' 183 ואילך. וראה עוד בנידון הרב משה זאב זארגער, שו"ת וישב משה ח"א סי' עו; הרב מ. וינברגר, עמק הלכה-אסיא, עמ' 53 ואילך; הרב משה הרשלה, הלכה ורפואה, ב, תשמ"א, עמ' כט ואילך.
23. מל"א יט ד.
24. יונה ד ג.
25. תענית כג א.
26. ראה תענית כג א; ב"מ פד א. וראה הרב ראובן מרגליות, נפש חיה, סי' רצב; הרב אליעזר יהודה וולדינברג, שו"ת ציץ אליעזר ח"ח סי' סוס' מח. וראה ירושלמי שבת פ"ט סוה"ט; בעניין רב אדא בר אבהה.
27. כתובות קד א.
28. הרב ניסים בן ראובן גירונדי, ר"ן, נדרים מ א ד"ה אין.
29. הרב יהודה בן שמואל החסיד, ספר חסידים סי' רלד.
30. הרב אליעזר יהודה וולדינברג, שו"ת ציץ אליעזר ח"ה קונט' רמת רחל סי' כט; שם ח"י סי' כה פ"ו אות' ה-ו על פי סוטה כב ב; רמב"ם סוטה ג כ. וראה תויו"ט סוטה א ט.
31. רלוונטי לסעיף 5 להצעת החוק.
32. הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' עד אות א.
33. שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' עה אות ז.
34. רלוונטי לסעיפים 2 ("חולה בשלב סופי", "חולה נוטה למות"), 3, 4 להצעת החוק.

35. הרב שלמה קלוגר, חכמת שלמה יו"ד סי' קנה ס"א; הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' עה אות ב.
36. הרב אברהם יצחק הכהן קוק, שו"ת משפט כהן סי' קמד אות ג.
37. הרב ישראל מאיר הכהן מראדן, ביאור"ל סי' שטט ס"ד ד"ה אלא.
38. הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' עד אות א.
39. רלוונטי לסעיף 16 להצעת החוק.
40. שבת קנא א; סנהדרין עח א; רמב"ם רוצח ב ז; הרב יהודה בן שמואל החסיד, ספר חסידים, הוצאת מק"ב, סי' שטו; הרב משה איסרליש, רמ"א יו"ד שלט א; הרב אברהם דנציג, חכמת אדם קנא יד; הרב יחיאל מיכל אפשטיין, ערוך השולחן יו"ד שלט א; הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' קעד; שם חו"מ ח"ג סי' קמ; שם חו"מ ח"ב סי' עג אות א; הרב אליעזר יהודה וולדינברג, שו"ת ציץ אליעזר ח"ה קונט' רמת רחל סי' כט; שם ח"ט סי' מז; שם ח"י סי' כה פ"ו; הרב שמואל ברוך רובר, תורה שבעל פה, יח, תשל"ו, עמ' לח ואילך; הרב ניסים טעלושקין, אור המזרח, ניסן תשכ"א, עמ' 20; הרב שמחה הכהן קוק, תורה שבעל פה, יח, תשל"ו, עמ' פב ואילך; הרב ברוך פנחס טולידאנו, ברקאי, ד, תשמ"ז, עמ' 42 ואילך; הרב ישראל מאיר לאו, שו"ת יחל ישראל ח"ב סי' פז.
41. הרב חיים דוד הלוי, תחומין, ב, תשמ"א, עמ' 297 ואילך. וראה עוד הרב יעקב צבי מקלנבורג, הכתב והקבלה, בראשית ט, שהביא מקור מהפסוק נגד המתת חסד, אפילו כשה נעשה לטובתו של החולה הסובל יסורים קשים.
42. רלוונטי לסעיף 17 להצעת החוק.
43. רמב"ם רוצח ב, ב, שהגורם מיתה לחברו "עוון הריגה בידו וחייב מיתה לשמים".
44. רלוונטי לסעיפים 10-13 להצעת החוק.
45. הרב יוסף שלום אלישיב, הובא דבריו בנשמת אברהם (פרופ' אברהם סופר אברהם) ח"ד חו"מ ח"ב סי' שלט סק"ב; הרב שלמה זלמן אויערבאך, שו"ת מנחת שלמה סי' אא אות כד; הרב דב משה וולנר, התורה והמדינה, ז-ח, תשט"ו-י"ז, עמ' שטו ואילך; הרב משה הרשלה, הלכה ורפואה, ב, תשמ"א, עמ' כט ואילך; הרב שלמה גורן, מאורות, 2, תשמ"ב, עמ' 28 ואילך.
46. הרב עובדיה הדאיה, שו"ת ישכיל עבדי ח"ז חו"מ ח"ב סי' מ; הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' קעד ענף ג; הרב משה זאב זארגער, שו"ת יושב משה ח"א סי' עו; הרב שמואל וואזנר, שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' קעט (אמנם ראה בתשובת הרב שמואל וואזנר בראש כרך ג של אנציקלופדיה הלכתית רפואית (פרופ' אברהם שטיינברג), עמ' יט, ובספרו שבת הלוי ח"ח סי' רגא אות ד, שנטה לומר שרק אין חיוב להאריך חיי גוסס הסובל, עיי"ש. וראה עוד בשו"ת שבת הלוי ח"ח סי' פו, וסי' רפז אות ג); הרב משה הלברשטאם, שו"ת דברי משה סי' צה. וכן משמע מהרב יעקב קנייבסקי, קריינא דאגרתא, מכתב קצ.
47. הרב יוסף שלום אלישיב, הובא דבריו בנשמת אברהם (פרופ' אברהם סופר אברהם) ח"ד חו"מ ח"ב סי' שלט סק"ב.
48. הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' קעד ענף ג; שם חו"מ ח"ב סי' עה אות א; הרב שלמה זלמן אויערבאך, הובא דבריו בנשמת אברהם ח"ד חו"מ ח"ב סי' שלט סק"ב. בדידי הווי עובדא, בעת שאמור"ר זצ"ל היה בשלבי מחלתו הסופניים, כשהוא מונשם עקב אי-ספיקה נשימתית, מקבל דיאלליה בגלל אי-ספיקת כליות חריפה ומלאה, מדמם בגלל DIC, ובחוסר הכרה מוחלט, והוא קיבל עירוי של nor-epinephrin ששומר על לחץ-דמו - ופסק לי הרב ש.ז. אויערבאך זצ"ל שאין להפסיק את העירוי כל עוד יש נוזל בשקית-העירוי, אך כשהחומר בשקית יגמר - אין לחדש עוד את העירוי. ואמנם לאחר שנגמר החומר בעירוי - החזיר אממור"ר זצ"ל את נשמתו הזכה והטהורה לבורא לאחר כ-15 דקות.
49. הרב ישראל עמנואל יעקובוביץ, הרפואה והיהדות, עמ' 146 ואילך; הרב אליעזר יהודה וולדינברג, שו"ת ציץ אליעזר ח"ה קונ' רמת רחל סי' כח; שם ח"ט סי' מז; שם ח"ג סי' פז-פט; שם ח"ד סי' פכ-פכ; שם ח"ח סי' סב. Rabbi JD Bleich, Judaism and Healing, Ch 24.
50. הרב שלמה זלמן אויערבאך, שו"ת מנחת שלמה סי' אא אות כד; והנ"ל, הובא דבריו בנשמת אברהם (פרופ' אברהם סופר אברהם) חו"מ ח"ב סי' שלט סק"ד; והנ"ל, הלכה ורפואה, ב, תשמ"א, עמ' קלא; הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' קעד; שם חו"מ ח"ב סי' עג אות א.
51. הרב שלמה זלמן אויערבאך והרב שמואל וואזנר, על פי סיכום עמדותיהם על ידי פרופ' אברהם שטיינברג, אסיא, סג-סד, תשנ"ט, עמ' 18-19.
52. הרב שלמה זלמן אויערבאך, שו"ת מנחת שלמה סי' אא אות כד; הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' עד אות ג; הרב משה הרשלה, הלכה ורפואה, ב, תשמ"א, עמ' כט ואילך; הרב יצחק אייזיק ליעבעס, שו"ת בית אבי" חו"מ ח"ב סי' קנג; הרב זלמן נחמיה גולדברג, עמק הלכה-אסיא, עמ' 64; הרב יקותיאל יהודה גרינוואלד, כל בו על אבולת ח"א עמ' 21.
53. כמובאר בסנהדרין עז א, וברמב"ם רוצח ג י - הכופת את חברו והניחו ברבע עד שמת וכו', הרי הוא רוצח, ודורש דמים דורש ממנו דם, וכן משמע מדברי הר"ן על ה"ר"ף שבעות ד"י, בענין שבעה שלא יישן ג' ימים.
54. הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה שם; הרב שלמה גורן, הרפואה, קכד: 516, 1993.
55. הרב שלמה זלמן אויערבאך, שו"ת מנחת שלמה שם.
56. שמעתי מפי הרב שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל.
57. הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' עג אות א; הרב שלמה זלמן אויערבאך, שו"ת מנחת שלמה סי' אא אות כד; הרב יצחק אייזיק ליעבעס, שו"ת בית אבי" חו"מ ח"ב סי' קנג.
58. רוצח ג י.
59. הרב חיים דוד הלוי, תחומין, ב, תשמ"א, עמ' 297 ואילך; הנ"ל, עשה לך רב, ח"ה, סי' ל; הרב ברוך רבינוביץ, אסיא, א, תשל"ו, עמ' 197 ואילך; הרב ברוך פנחס טולידאנו, ברקאי, ד, תשמ"ז, עמ' 42 ואילך.
60. הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ג סי' קלב; הרב שלמה זלמן אויערבאך, הובא דבריו במאמר של אברהם שטיינברג, אסיא, חוב' נג-נד, עמ' 5 תשנ"ד; שו"ת הרב יצחק אייזיק ליעבעס, בית אבי" חו"מ ח"ב סי' קנג; הרב בן-ציון פירר, תחומין, ז, תשמ"ו, עמ' 219 ואילך; הרב יצחק ידידיה פרנקל, אסיא, ג, תשמ"ג, עמ' 463 ואילך. וראה עוד הרב ישראל מאיר לאו, שו"ת יחל ישראל ח"ב סי' פז.
61. הרב אליעזר יהודה וולדינברג, שו"ת ציץ אליעזר ח"ג סי' פט. [נראה הערת העורך להלן עמ' 39 -- העורך].
62. הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ג סי' קלב; הרב זלמן נחמיה גולדברג, עמק הלכה-אסיא, עמ' 64 ואילך.
63. הרב שלמה זלמן אויערבאך והרב שמואל וואזנר, לעיל הע' 51.
64. הרב משה הרשלה, הלכה ורפואה, ב, תשמ"א, עמ' כט ואילך; הרב ברוך פנחס טולידאנו, ברקאי, ד, תשמ"ז, עמ' 42 ואילך;
65. הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' עד אות א. וראה מה שכתב שם בס' עג אות; הרב שלמה זלמן אויערבאך, שו"ת מנחת שלמה סי' אא אות כד; הרב יצחק אייזיק ליעבעס, שו"ת בית אבי" חו"מ ח"ב סי' קנג; הרב משה דוד וולנר, התורה והמדינה, קובץ ז-ח, תשט"ו-י"ז, עמ' שטו ואילך.
66. הרב עובדיה הדאיה, שו"ת ישכיל עבדי ח"ז חו"מ ח"ב סי' מ.
67. הרב שלמה זלמן אויערבאך והרב שמואל וואזנר, לעיל הע' 51.
68. הרב עובדיה הדאיה, שו"ת ישכיל עבדי ח"ז חו"מ ח"ב סי' מ.
69. הרב שלמה זלמן אויערבאך והרב יוסף שלום אלישיב - הובא דבריהם בנשמת אברהם (פרופ' אברהם סופר אברהם) חו"מ ח"ב סי' שלט סק"ב; הרב ישראל מאיר לאו, שו"ת יחל ישראל ח"ב סי' סב.
70. הרב שלמה זלמן אויערבאך, שם (הע' 69 לעיל).
71. רלוונטי לסעיף 9 להצעת החוק.
72. הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' עה אות א.
73. רלוונטי לסעיפים 15-16 להצעת החוק.
74. הרב שלמה זלמן אויערבאך, הובא דבריו בנשמת אברהם (פרופ' אברהם סופר אברהם), חו"מ ח"ב סי' שלט סק"ד; הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' עג אות א, וכתב שם, שהדבר מותר בתנאי שלא יקצר את חייו אף רגע, וכשעדיין אינו גוסס; הרב יצחק אייזיק ליעבעס, שו"ת בית אבי" חו"מ ח"ב סי' קנג; הרב אליעזר יהודה וולדינברג, שו"ת ציץ אליעזר ח"ג סי' פז; שם חו"מ ח"ב סי' קד. Rabbi JD Bleich, Judaism and Healing, Ch. 24. אמנם ראה מאמרו של הרב אביגדור בנצאל, אסיא, ד, תשמ"ג, עמ' 260 ואילך, שאם משככי הכאב גורמים לקיצור חייו של החולה - אסור מדין רציחה ממש. אך הביא שם מהרב שלמה זלמן אויערבאך להיתר הטיפול במשככי כאבים, שאין כל זריקה בפני עצמה מקצרת חיי החולה בהכרח, אלא מבין רבות מתקצרים חייו. וראה עוד מאמרו של הרב ישראל מאיר לאו, תורה שבעל-פה, כה, תשמ"ד, עמ' נח ואילך.
75. הרב יצחק אייזיק ליעבעס, שו"ת בית אבי" חו"מ ח"ב סי' קנג; הרב אליעזר יהודה וולדינברג, שו"ת ציץ אליעזר ח"ג סי' פז.
76. רלוונטי לסעיף 55 להצעת החוק.
77. הרב אליעזר יהודה וולדינברג, שו"ת ציץ אליעזר ח"ח סי' מ.

-חולה סופני, גם אם הוא סובל ייסורים קשים, ואפילו הוא מבקש באופן צלול וברור שיהרגוהו - אין שומעים לו.

ההורגו חייב מיתה כדין רוצח, שהרי אין הבדל בין ההורג את הבריא, או את החולה הנוטה למות, ואפילו הרג את הגוסס - נהרג עליו, כי עשיית כל פעולה שתגרום לקיצור החיים אפילו ברגע אחד אסורה מדין שופך דמים .

הזרקת חומר רעיל שגורם למוות - דינו כרציחה, וחייב מיתה .

גרם מיתה אף הוא אסור מן התורה. לפיכך, אסור לרופא לסייע להתאבדותו ולמותו של חולה סופני, ודין זה נכון גם ביחס לגוי, ויש מי שכתב, שאף להרוג גוי שהוא טריפה בדרך של גרמא - אסור .

יש הסבורים, שאין להבדיל בין סוגי טיפולים שונים, ובין חולים שונים, אלא חייבים להמשיך ולטפל בכל חולה ובכל מצב, בכל האמצעים העומדים לרשות הרופא, כדי להאריך את חייו, כל עוד החולה מוגדר כחי. דבר זה נכון גם אם החולה סובל, וגם אם אינו מסכים לכך;

יש הסבורים, שאם החולה הסופני סובל מייסורים קשים, או אפילו סבל נפשי חזק מאוד, ומבקש שלא יאריכו חייו בטיפולים שמוסיפים סבל - מותר להימנע מטיפול מאריך-חיים, אבל אין איסור אם האריכו את חייו בתנאים כאלו.

יש הסבורים, שאם החולה הסופנים סובל - מצווה וחובה להימנע מלהאריך את חיי הסבל שלו, ואסור לנקוט בפעולות שיאריכו את גיסית הסבל שלו.

לשיטת הסוברים, שבמצבים מסוימים מותר להימנע מלהאריך חיים, או אפילו שיש איסור לעשות כן.

גישת המספר הישראלי:

במשך הזמן חקקו חוק אשר קובע כללים מסוימים אשר מותר להתייחס לפיהם לגוסס. חוק זה נחקק על מנת לשמור על יחס ראוי לגוססים ולאפשר להם את כל זכויותיהם.

חוק החולה הנוטה למות

חוק החולה הנוטה למות, התשס"ו-2005 הוא חוק שמטרתו "להסדיר את הטיפול הרפואי בחולה הנוטה למות תוך איזון ראוי בין ערך קדושת החיים, לבין ערך אוטונומיית הרצון של האדם והחשיבות של איכות החיים" (סעיף 1(א) לחוק). החוק כולל את הזכות לדרוש טיפול רפואי, להימנע מקבלת טיפול רפואי ולהפסיק מתן טיפול רפואי שכבר החל. באופן חריג מציין החוק "חוק זה מבוסס על ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ועל עקרונות יסוד בתחום המוסר, האתיקה והדת" (סעיף 1(ב) לחוק).

עקרון יסוד של החוק הוא: "בקביעת הטיפול הרפואי בחולה הנוטה למות, מצבו הרפואי, רצונו ומידת סבלו הם השיקולים הבלעדיים" (סעיף 2 לחוק). עיקרון זה מבהיר שאין להביא בחשבון צרכים של גורם אחר מלבד החולה. נקודת מוצא של החוק היא: "חזקה על אדם שהוא רוצה להוסיף לחיות, אלא אם כן הוכח אחרת; לא הוכח אחרת מעבר לכל ספק סביר - יש לנטות לטובת הרצון להוסיף לחיות" (סעיף 4 לחוק).

החוק מבדיל בין שלושה שלבים רפואיים:

חולה שאינו נוטה למות, שההערכה היא שיחיה יותר משישה חודשים - החוק אינו מאפשר להימנע מטיפול רפואי מציל חיים.

חולה הנוטה למות, שההערכה היא שלא יחיה יותר מאשר שישה חודשים - החוק מאפשר, כאשר החולה אינו רוצה שחיי יוארכו, שלא לתת לו טיפולים רפואיים מאריכי חיים כמו החייאה, דיאליזה, כימותרפיה וניתוחים, אך מחייב לתת לו טיפולים נלווים כמו הזנה מלאכותית, תרופות וטיפולים מקלים, טיפול במחלות נלוות כמו מתן אינסולין ומתן אנטיביוטיקה ודם. כאשר חולה כזה, הרוצה שחיי יוארכו, מבקש טיפול רפואי שלדעת הרופא האחראי, אין לו הצדקה בנסיבות העניין, יש לכבד את רצון החולה ולתת לו את הטיפול המבוקש.

חולה בשלב סופי, שההערכה היא שלא יחיה יותר מאשר שבועיים - כאשר החולה סובל סבל משמעותי, ונקבע לגביו כי אינו רוצה שחיי יוארכו, החוק מחייב שלא לתת לו גם טיפולים נלווים.[1]

החוק מאפשר לאדם, עוד בעת שהוא בריא, לקבוע את האופן שבו יטופל כאשר יהיה במצב של חולה נוטה למות שאינו מסוגל להביע את רצונו, זאת באמצעות הוראות רפואיות מקדימות, בהנחיות מקדימות מפורטות באמצעות טופס מיוחד, או בדרך של מינוי מיופה כוח.

בחוק נכללו איסורים מפורשים על פעולות מסוימות:

"אין בהוראות חוק זה כדי להתיר עשיית פעולה, אף אם היא טיפול רפואי, המכוונת להמית, או שתוצאתה, קרוב לוודאי, היא גם גרימת מוות, בין שהיא נעשית מתוך חסד וחמלה ובין שלא, ובין לבקשת החולה הנוטה למות או אדם אחר ובין שלא." (סעיף 19 לחוק)

"אין בהוראות חוק זה כדי להתיר עשיית פעולה, אף אם היא טיפול רפואי, שיש בה סיוע להתאבדות, בין שהיא נעשית מתוך חסד וחמלה ובין שלא, ובין לבקשת החולה הנוטה למות או אדם אחר ובין שלא." (סעיף 20 לחוק)

מנכ"ל משרד הבריאות רשאי להורות למנהל מרכז רפואי למנות ועדה מוסדית, שתכריע במחלוקות בין הנוגעים בדבר או מתעורר ספק כיצד לנהוג בחולה. בוועדה נכללים:

שלושה רופאים, שאינם מטפלים ישירות בחולה.

פסיכיאטר שאינו מטפל ישירות בחולה.

אחות.

עובד סוציאלי או פסיכולוג.

איש אקדמיה המומחה לפילוסופיה או אתיקה.

משפטן.

איש דת בהתאם לדתו של החולה, במידת האפשר.

על החלטות הוועדה המוסדית ניתן לערער בפני "ועדה ארצית" שימנה מנכ"ל משרד הבריאות. כנגד החלטות ועדה זו, בדומה להחלטות של גוף ממשלתי, ניתן לעתור לבג"ץ.

סעיף 54 לחוק קובע: "לא יישא אדם באחריות לפי כל דין על פעולתו לפי הוראות חוק זה, אלא אם כן פעל ברשלנות". סעיף זה מעניק הגנה משפטית לרופאים הנמנעים מלתת טיפול מאריך חיים לחולים סופניים שאינם מעוניינים בטיפול כזה. הסעיף משנה את המצב החוקי שהיה קיים עד לחיקוקו, ולפיו זירוז

מותו של אדם נוטה למות, בין במעשה ובין במחדל, נכלל בהגדרת "הריגה" לפי הוראות חוק העונשין ועל כן היעדרות לבקשת חולה נוטה למות לחדול מן הטיפול בו ולאפשר את מותו, הצריכה פניה לבית המשפט. [2] הגנה נוספת לרופא ניתנת בסעיף 56, הקובע: "אין בהוראות חוק זה כדי לחייב מטפל לתת לחולה הנוטה למות טיפול רפואי מסוים, או להימנע ממתן טיפול רפואי מסוים, בניגוד לערכיו, למצפונו, או לשיקול דעתו הרפואי; מטפל שסירב או נמנע כאמור יעביר את הטיפול למטפל אחר, על פי הסדר שייקבע בתיאום מראש עם מנהל המוסד הרפואי."

למעט נזלים, אלא אם כן אף מתן נזלים תורם לסבלו, או גורם לו נזק. סעיף 17 לחוק.

עוד לפני חקיקת החוק היו מקרים שבהם אישר בית המשפט לחולים הנוטים למות ומשפחותיהם, למנוע הארכת חיים באופן מלאכותי.

1. במקרה של חולה שאינו נוטה למות וההערכה היא שיחיה יותר מ-6 חודשים, החוק אינו מאפשר להימנע מטיפולים רפואיים מצילי חיים.
 2. במקרה של חולה הנוטה למות, כאשר ההערכה היא שלא יחיה יותר מ-6 חודשים, והחולה אינו רוצה שחיייו יוארכו, החוק מתיר מניעת טיפולים רפואיים מארכי חיים, אך מחייב לתת לחולה טיפולים נלווים כמו הזנה מלאכותית, תרופות וטיפולים מקלים וטיפול במחלות נלוות.
 3. במקרה של חולה סופני שההערכה היא שלא יחיה יותר משבועיים, כאשר החולה סובל סבל משמעותי ונקבע לגביו כי הוא אינו רוצה שחיייו יוארכו, החוק מחייב שלא לתת לו גם טיפולים נלווים.
- מתן טיפול מקל: החוק קובע כי יש לעשות ככל הניתן כדי להקל על כאבו וסבלו של חולה הנוטה למות, באמצעים הכוללים תרופות, משככי כאבים או באמצעים פסיכולוגיים, סיעודיים וסביבתיים, בכפוף לרצון החולה.

השוואה בין משפט עברי לישראלי:

עד כה ניתן לראות שהיחס לגוסס במשפט העברי ובמשפט הישראלי ממש דומים והשוני ביניהם מזערי מאוד.

בחלק זה אשווה בין שתי הגישות ואציג את ההשוואה באופן ברור ומפורט.

היחס לייסורים

לכל הדעות יש להפחית את ייסוריו של כל אדם ככל הניתן, וגם כשסנהדרין הוציאו אדם להורג בגלל פשעים חמורים, היו צריכים להשקותו סם, כדי שתיטרף דעתו, ולא יסבול בשעת מותו. המשפט העברי תומך בכך שאדם יסבול כמה שפחות לקראת מותו ולא יחוש בייסורים הכבדים לכן נהוג לתת לו סמים, או משככי כאבים על מנת שתתרחק רמת הכאב וייסור יפחת.

הן במשפט הישראלי, גישה זו תומכת גם בדעה זו שיש למנוע אדם מייסורים ויש להביא לו תרופות הרגעה או משככי כאבים על מנת שלא יחוש בכאב העז.

סיוע בהתאבדות:

גרם מיתה אף הוא אסור מן התורה. לפיכך, אסור לרופא לסייע להתאבדותו ולמותו של חולה הנוטה למות. במשפט העברי אין לסייע לאדם הרוצה לשים קץ לחייו.

הן במשפט הישראלי, גישה זו תומכת בחוק זה ואוסרת על רופא לסייע ולתמוך באדם הרוצה להתאבד.

המתה במעשה:

פעולה כזו, גם אם היא נעשית בגלל סיבות של חסד וחמלה, גם אם החולה הנוטה למות סובל יסורים קשים, ואפילו הוא מבקש באופן צלול וברור שיהרגוהו - אסורה בכל מקרה, וההורגו חייב מיתה כדין רוצח, שהרי אין הבדל בין ההורג את הבריא, או את החולה הנוטה למות, ואפילו הרג את הגוסס - נהרג עליו, כי עשיית כל פעולה שתגרום לקיצור החיים אפילו ברגע אחד אסורה מדין שופך דמים. המשפט העברי אוסר בכל לשון של בקשה על הריגת גוסס גם אם הוא עומד למות. אותו דבר במשפט הישראלי, אין להרוג אדם העומד למות.

סיכום:

כעת לאחר שסיימתי לכתוב את העבודה אני חושב שהנושא שנבחר לי הוא נושא מאוד מעניין ואני שמח שקיבלתי אותו מפני שלמדתי רבות החוקים השונים הקשורים ליחס לגוסס.

מצאתי כמה נקודות דומות בין שתי הגישות:

-כמעט ואין הבדל בין הגישות לגבי היחס לגוסס.

2- הגישות מגנות בצורה טובה מאוד על זכויותיו של הגוסס ושומרות עליו.

לסיכום, נהייתי לחקור את הנושא ולגלות את מקורותיו וחשיבותו, שהביאו לי ידע נרחב בנושא הגנת הצרכן.

ביבליוגרפיה:

חקיקה

https://law.tau.ac.il/sites/law.tau.ac.il/files/media_server/law_heb/Law_Review/Volume41/Issue1/Karako%20Gelber%20Pele_d.pdf

ספרות פסיקה

דעת- אתר לימודי יהדות ורוח.

הלכתה <http://www.bmgasaf.org.il/lesson.asp?id=67>

מאמרים:

ויקיפדיה

כל זכות

ויקישיבה

משפט עברי:

דעת- אתר לימודי יהדות ורוח.

הלכתה <http://www.bmgasaf.org.il/lesson.asp?id=67>

גמרא

משנה

ספר חסידים

ביהמ"ש התיר המתת חסד של חולה שלא עמד בתנאי חוק הנוטה למות

פסק הדין, שניתן לפני שבועיים בעקבות הסכמה של וינשטיין, הותר היום לפרסום לבקשת "הארץ". החולה, בשנות ה-40 לחייו, סבל מניוון שרירים.

בית המשפט המחוזי בתל אביב התיר לפני שבועיים המתת חסד של חולה במחלת ניוון שרירים סופנית (ALS), על ידי הפסקת הפעולה של מכונות ההנשמה אליה הוא מחובר. פסק הדין ניתן לאחר שהיועץ המשפטי לממשלה הביע, בעמדה חריגה, הסכמה לנתק אותו ממכשירי ההנשמה. פסק הדין בוצע והחולה מת. המקרה הותר היום (שלישי) לפרסום לבקשת "הארץ".

זהו פסק דין תקדימי של בית המשפט המחוזי - מאז התקבל "חוק הנוטה למות", בשנת 2005, המאפשר לאדם להימנע מטיפול רפואי מציל חיים במקרה שתוחלת חייו נמוכה משישה חודשים. במקרה של החולה הנוכחי לא היתה הערכת זמנים כזו, ולכן החוק לא חל עליו.

החולה, בשנות הארבעים לחייו, היה אדם שסבל בשנים האחרונות ממחלת ניוון שרירים סופנית. בשנים האחרונות היה משותק לחלוטין, למעט יכולת להזיז את עיניו, מרותק למיטתו, אינו מסוגל לדבר וניזון ומונשם באופן מלאכותי. לאחרונה חלה הרעה במצבו ועלה חשש שיאבד את היכולת לתקשר באמצעות תנועת העיניים. עורכי הדין גיורא ארדינסט ואבי סתיו, ממשד ארדינסט בן נתן ושות', שייצגו את החולה פרו בונו ("לטובת הציבור"), פנו לבית המשפט בבקשה החריגה.

בבקשה כתב החולה, ששמו אסור לפרסום: "על אף המגבלות והקשיים הרבים מהם סבלתי, במשך תקופה לא קצרה לאחר שחוברתי למכונת ההנשמה הייתי במצב אשר מבחינתי אפשר לי לנהל אורח חיים עם איכות חיים סבירה. אולם מזה כשנתיים, במקביל להידרדרות משמעותית במצבי, הכוללת כאבים רבים יותר, איבוד שליטה על סוגרים, החמרה במצב העיניים וכדומה, גמרתי אומר לסיים את חיי. קשה לתאר במלים את מצוקתי וסבלי ואת חוסר האונים בו אני מצוי, הן מבחינה פיזית והן מבחינה נפשית. אני מרגיש כי אני, למעשה, אדם מת בגוף חי. חיי הינם גיהנום עלי אדמות ואיני סבור כי ניתן לכנותם חיים. אני מעוניין ליטל בחזרה את השליטה על חיי, להתנתק ממכונת ההנשמה ובכך לקבוע את עתידי ולסיים את חיי בכבוד. החלטתי זו נחושה והיא התקבלה". בצלילות מלאה ותוך מודעות מלאה למשמעותיה ולהשלכותיה.

בעקבות ההתדרדרות במצבו, התייעצה המשפחה כיצד באפשרותה לפעול כדי לשים קץ לסבלו. בשנים האחרונות הוא לא שהה בבית חולים או במוסד רפואי, אלא היה מרותק למיטתו בביתו, שהותאם לצרכיו. שני מטפלים היו צמודים אליו מסביב לשעון בסיוע אמצעי עזר כמו כיסאות ישיבה ורחצה מיוחדים, ומנוף הרמה המאפשר את נידו מהכיסא למיטה ולרחצה. עם זאת, המחלה לא פגמה

בתפקודו השכלי. הוא קרא, גלש באינטרנט, תקשר והביע את רצונותיו באמצעות מחשב שקרא את תנועות גלגלי העיניים שלו. בחוות דעת של הרופאה המטפלת בו נכתב כי "לאור חיבורו של המבקש למכונת ההנשמה". מצבו עשוי להימשך כפי שהוא עוד שנים רבות.

היועץ המשפטי לממשלה, יהודה וינשטיין, קיים דיון מיוחד בעניין זה, והחליט לקבל את בקשת החולה, אף שאינו עונה להגדרת "החולה הנוטה למות", כפי שנקבעה, שכן תוחלת חייו עולה על שישה חודשים כל עוד הוא מחובר למכונת ההנשמה.